

WSTĘP

Analiza poglądów i rozwiązań występujących we współczesnych koncepcjach kształcenia nauczycieli budzi zasadnicze pytanie o najbardziej właściwe, optymalne rozstrzygnięcia.

Zdeterminowanie powodzenia obecnej reformy oświaty w Polsce jakością pracy nauczyciela, prowadzi do tego, iż transformacji obecnego systemu edukacyjnego musi towarzyszyć gruntowna zmiana kształcenia nauczycieli, w tym przede wszystkim kształcenia praktycznego. Podstawą nauczania jest teoria poznania i ona przyznaje wyjątkową rolę praktyce. Przygotowanie praktyczne nauczycieli jest częstym przedmiotem krytyki i zgodnie z opiniami T. Lewowickiego, H. Kwiatkowskiej, W. Okoń i wielu innych pedagogów, wymaga modyfikacji. W związku z tym podstawowy element praktycznego przygotowania nauczycieli, którym są praktyki pedagogiczne, należy gruntownie zmienić, co uzasadnia celowość podjętych badań.

Powszechnie krytykuje się aktualny stan praktyk pedagogicznych za niewłaściwą organizację (M. Jakowicka, K. Duraj-Nowakowa), brak jedności z teorią (H. Kwiatkowska, W. Okoń, K. Lech), brak wpływu u na tworzenie twórczej osobowości studentów (M. Jakowicka, W. Okoń, J. Banasiak) oraz niedostosowanie do obecnych i przyszłych wymagań stawianych nauczycielowi (T. Lewowicki, H. Kwiatkowska, M. Jakowicka). Pedagodzy (S. Palka, M. Lejman) zwracają także uwagę na niewłaściwe przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne studentów do praktyk pedagogicznych.

Praktyka pedagogiczna umożliwi kształtowanie osobowości przyszłych pedagogów, wiązanie ich z zawodem nauczycielskim, rozwijanie w nich pożądaných cech umysłu i charakteru, przygotowanie ich do pełnienia roli zawodowej i społecznej w szerokim tego słowa znaczeniu. Dlatego też na praktyczne kształcenie nauczycieli w wyższej szkole pedagogicznej należy spojrzeć jako na proces ciągły, zintegrowany, uwzględniający potrzeby zawodowe nauczycieli, wynikające z ciągłej zmienności jego zadań, ról i warunków w okresie wykonywania przez niego pracy w szkole po zakończeniu studiów.

Waga podjętych przeze mnie badań wynika również z faktu, iż praktyka pedagogiczna jako jedyna forma kształcenia nauczycieli, która stanowi płaszczyznę integracji wiedzy i działania, w znacznie większym stopniu niż teoria, wpływa na efektywność tego kształcenia. Tylko takie zintegrowanie może być podłożem działania twórczego i refleksyjnego. Motywem prezentowanych tu badań była próba bliższego poznania okoliczności kształcenia przyszłych nauczycieli poprzez praktyki, a w

¹ Urszula Nowacka, dr inż. – Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.

szczegółności ujawnienie występujących niedomogów tego kształcenia i znalezienie środków zaradczych.

Podjęte badania pedagogiczne zawierały szeroki zakres zagadnień dotyczący organizacji praktyk pedagogicznych, jak również przygotowania psychologiczno-pedagogicznego do praktyk oraz oceny operatywności posiadanej przez studentów wiedzy. Praktyka odbywa się co roku w podobnych warunkach. Przyjęcie tej stałej sytuacji uprawniło do wyciągania z dokonywanych analiz wniosków o charakterze prognostycznym. Uzyskany drogą badań materiał stanowił podstawę do sformułowania szczegółowych wniosków odnośnie przyszłych praktyk pedagogicznych.

Głównym celem badań było określenie osobliwości występujących w organizacji i przebiegu praktyk pedagogicznych studentów uczelni pedagogicznych oraz określenie kryteriów wzrostu efektywności tej formy kształcenia. Wzrost efektywności praktyk można osiągnąć jedynie poprzez poszukiwanie, a następnie zastosowanie nowych, optymalnych w obecnych warunkach rozwiązań organizacyjnych w zakresie praktyk pedagogicznych (czemu służyły badania).

Bazę empiryczną stanowiły badania psychologiczno-pedagogiczne przeprowadzone przez kolejne dwa lata (w roku akademickim 2003/2004 oraz 2004/2005) polegające na dokonaniu pomiar dotyczącego organizacji i przebiegu praktyk pedagogicznych, przez zastosowaniu sondażu ankietowego oraz wywiadu przeprowadzonego wśród studentów odbywających praktyki na kierunku Wychowanie Techniczne (obecnie Edukacja Techniczno-Informatyczna) Akademii im. Jana Długosza.

Badaniami objęto 88 studentów odbywających praktyki pedagogiczne, Badania przeprowadzono bezpośrednio po zakończeniu przez studentów czterotygodniowej praktyki ciągłej po drugim roku studiów, na studiach licencjackich trzyletnich.

Studenci wypełniali dwa kwestionariusze: kwestionariusz ankiety oraz kwestionariusz wywiadu. Prosty i jednoznaczny sposób odpowiadania na pytania skategoryzowane był niewątpliwie zaletą kwestionariusza ankiet, natomiast wywiad umożliwił poznanie postaw studentów w zakresie psychologiczno-pedagogicznych warunkowań praktyk oraz uzyskanie konkretnych propozycji ewentualnych zmian w organizacji i przebiegu praktyki ciągłej.

Grupie badanej wyjaśniono cel przeprowadzanych badań oraz zagwarantowano anonimowość udzielanych odpowiedzi. Poinstruowano, w jaki sposób wypełnić ankietę, jak oznaczać odpowiedzi, określono czas przeznaczony na wypełnienie ankiety. Po zakończeniu badań zebrano kwestionariusze, sprawdzono prawidłowość wypełnienia ich, zestawiono wyniki i przystąpiono do ich analizy. Uzyskany tą drogą materiał stanowił podstawę do określenia kryteriów efektywności praktyk pedagogicznych.

Ankieta zawierała pytania zamknięte dotyczące organizacji praktyki pedagogicznej. Zawarte w ankiecie pytania badały opinię studentów na temat: znajomości instrukcji praktyki pedagogicznej, oceny celów i zadań praktyki, znajomości literatury pedagogicznej i przydatności poznanej teorii w praktyce, terminu i czasu trwania praktyki, współpracy szkoły i uczelni w zakresie organizacji praktyki, wpływu praktyki pedagogicznej na motywację do pracy w charakterze nauczyciela oraz oceny organizacji i przebiegu praktyki pedagogicznej.

Z przeprowadzonej analizy wyników ankiety można wysnuć następujące wnioski:

- studenci zapoznają się z instrukcją praktyk pedagogicznych na ogół samodzielnie, często nie dość dokładnie, nie rozumiejąc wszystkich zadań i celów praktyki;
- sformułowane w instrukcji praktyk pedagogicznych cele i zadania praktyki są oceniane przez większość studentów jako szerokie, ale wielu studentów nie potrafi dokonać takiej oceny;
- oceniając przebieg praktyki studenci określają go jako interesujący, co świadczy o zainteresowaniu pracą nauczyciela i kształtowaniu pozytywnej motywacji zawodowej, a przebieg i organizację praktyki w skali od 1 do 6 studenci ocenili na 4,42;
- poglądy studentów na temat przydatności teorii pedagogicznej w praktyce są bardzo zróżnicowane, jednak znaczna część studentów przyznaje, iż nie potrafi stosować teorii w praktyce;
- większość studentów nie zna i nie korzysta z literatury pedagogicznej pomocnej w praktyce pedagogicznej;
- zadania w zakresie dydaktyki na praktyce pedagogicznej określane są przez studentów jako szerokie i do tych zadań studenci przywiązują największą uwagę;
- zadania w zakresie działań wychowawczych na praktyce pedagogicznej określane są przez studentów również jako szerokie, chociaż co piąty student dostrzega konieczność rozszerzenia zadań z tego zakresu;
- zadania w zakresie organizacji pracy szkoły na praktyce pedagogicznej określane są przez studentów jako wystarczające i nie budzą one u studentów większego zainteresowania;
- czas trwania praktyki w opinii większości studentów jest odpowiedni, ale co piąty student podkreśla konieczność zwiększenia okresu praktyk;
- termin trwania praktyki w opinii studentów jest nieodpowiedni, z uwagi na fakt, iż jest to pierwszy miesiąc pracy szkoły po dwumiesięcznych wakacjach i występuje często chaos organizacyjny;
- współpracę uczelni ze szkołą w zakresie organizacji praktyk pedagogicznych studenci ocenili jako niewystarczającą;
- opiekę ze strony szkoły studenci określają jako bardzo dobrą, natomiast opiekę ze strony uczelni jako dobrą (należy jednak zaznaczyć, iż co piąty student określa ją jako złą);
- większość studentów praktyka pedagogiczna zachęciła do pracy nauczycielskiej;
- własna ocena studentów dotycząca wywiązywania się z roli dydaktyka na praktyce pedagogicznej jest stosunkowo wysoka, co może wynikać z faktu, że nie wszyscy studenci potrafią przeprowadzić samoocenę;
- większość studentów systematycznie prowadzi dzienniczek praktyk wiedząc, że jest to jeden z warunków zaliczenia praktyki, ale wszystkie wymagane warunki zaliczenia nie zawsze są dokładnie znane przez studentów.

Kwestionariusz wywiadu zawierał pytania otwarte, które umożliwiły uzyskanie od studentów spontanicznych i pełnych odpowiedzi, wyrażających ich opinie na temat organizacji i przebiegu praktyk pedagogicznych.

Z analizy przeprowadzonego wywiadu ze studentami odbywającymi praktykę pedagogiczną wynika, iż:

- praktyka pomogła studentom przede wszystkim w zdobyciu umiejętności pracy z uczniami, w poznaniu szkoły i jej problemów, w zdobyciu doświadczenia, w zdobyciu pozytywnej motywacji zawodowej oraz w uświadomieniu braków w posiadanej wiedzy teoretycznej i umiejętnościach praktycznych;
- studenci zaproponowali następujące zmiany w organizacji i przebiegu praktyki pedagogicznej: wydłużenie praktyki, zmiana terminu praktyki, lepszy dobór szkół i opiekunów praktyk oraz zwiększenie samodzielnie prowadzonych zajęć kosztem zajęć hospitowanych;
- większość studentów oceniła aktywność uczniów w trakcie samodzielnie prowadzonych lekcji jako niewielką (mały stopień zaangażowania uczniów);
- studenci określili następujące metody aktywizujące uczniów, które stosowali na zajęciach: dyskusje, pogadanki, prace zespołowe, filmy, plansze, foliogramy oraz pokazy;
- studenci uznali, iż chcieliby poszerzyć swoją wiedzę z zakresu pedagogiki i dydaktyki o następujące elementy: współpraca nauczyciela z uczniami, metody aktywizujące uczniów, indywidualizacja nauczania, psychika uczniów oraz praca z dziećmi uzdolnionymi;
- wielu studentów nie potrafił podać przykładów humanistycznego podejścia do ucznia, a wśród najczęściej określanych humanistycznych postaw wobec ucznia wymieniali oni: rozmowę z uczniem, zainteresowanie sprawami (problemami) ucznia, pochwała ucznia oraz indywidualne podejście do ucznia;
- niewiele ponad połowa studentów określiła, iż prowadzenie badań pedagogicznych w trakcie praktyki pedagogicznej jest celowe i przydatne, ale pozostała część studentów uznała, że nie jest konieczne prowadzenie badań pedagogicznych w trakcie praktyki pedagogicznej, ponieważ brak na to dostatecznej ilości czasu oraz nie widzą celowości prowadzenia takich badań;
- większość studentów uznała, że humanistyczne podejście nauczyciela do ucznia ma wpływ na rozwój jego osobowości i tylko co trzeci student uważa, że wpływ ten jest nieznaczny;
- ponad trzy czwarte studentów określiło, iż praktyka pedagogiczna zachęciła ich do pracy w charakterze nauczyciela.

Analiza przeprowadzonych badań pozwala określić trzy **podstawowe kryteria wzrostu efektywności praktyk pedagogicznych**, a mianowicie:

- **po pierwsze** – wprowadzenie zmian w organizację praktyk, polegających między innymi na: dokładnym skorelowaniu terminu i programu praktyk z blokiem przedmiotów psychologiczno-pedagogicznych, dbałość o dobór szkół i opiekunów praktyk, zapewnienie stałej współpracy opiekuna z ramienia uczelni ze studentami;
- **po drugie** – doprowadzenie do wzrostu operatywności posiadanej wiedzy psychologiczno-pedagogicznej poprzez wprowadzenie badań pedagogicznych do praktyk, jak również właściwe przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne studentów w zakresie przede wszystkim: humanistycznych postaw wobec ucznia, umiejętności indywidualizowania procesu kształcenia i aktywizowania pracy

uczniów oraz uświadamiania studentom znaczenia takich postaw dla rozwoju osobowości uczniów;

- **po trzecie** – rozbudzenie motywacji do pracy nauczycielskiej poprzez przygotowanie interesujących studentów zadań określonych w programie praktyk pedagogicznych oraz wpływanie na zwiększanie zaangażowania studentów w realizację tych zadań.

Cykl badań nad organizacją i przebiegiem praktyk pedagogicznych powinien być kontynuowany. Mam nadzieję, że wyniki przeprowadzonych badań staną się bodźcem dla prowadzenia dalszych badań służących podwyższaniu efektywności praktycznego kształcenia nauczycieli, obejmujących między innymi: korelację programu praktyk z obecnymi i przyszłymi oczekiwaniami w zakresie umiejętności pedagogicznych oraz wpływ praktyk pedagogicznych na rozbudzanie aktywności pedagogicznej studenta.

Dobrze zorganizowane praktyki pedagogiczne mogą stać się skuteczną formą kształcenia: myślenia pedagogicznego, wyobraźni i intuicji, zdolności szybkiej orientacji w aktualnej sytuacji dydaktyczno-wychowawczej, umiejętności przewidywania i skutecznego działania (opartego na badaniach pedagogicznych) w różnych trudnych sytuacjach występujących w procesie nauczania i wychowania.

Aby dokonać optymalizacji procesu praktycznego kształcenia nauczycieli należy skoncentrować się na opracowaniu nowego modelu organizacji praktyk pedagogicznych. Dotychczasowy model organizacji praktyk pedagogicznych dla studentów wyższych szkół pedagogicznych nie wykorzystuje wszystkich możliwości dostosowania sposobów kształcenia umiejętności pedagogicznych do rzeczywistych i perspektywicznych potrzeb edukacji. Dotyczy to zarówno dotychczasowej struktury praktyk pedagogicznych, programu praktyk, podręczników, współpracy uczelni ze szkołami, jak również procesu przygotowania do praktyki, w tym w szczególności zwrócenia uwagi na umiejętności określania osobowości uczniów, stosowania indywidualizacji nauczania i wychowania, stosowania nowych, pobudzających twórcze myślenia metod nauczania.

Funkcje praktyk są zawężone do aspektu kształcenia podstawowych umiejętności dydaktycznych, w niewielkim stopniu wykorzystuje się rzeczywiste sytuacje wychowawcze i dydaktyczne, które tworzy praktyka, jako źródło kształtowania motywacji zawodowych, uświadamiania wielorakich uwarunkowań efektów działań nauczyciela, celowości i możliwości prowadzenia prac badawczych, innowacji pedagogicznych itp.

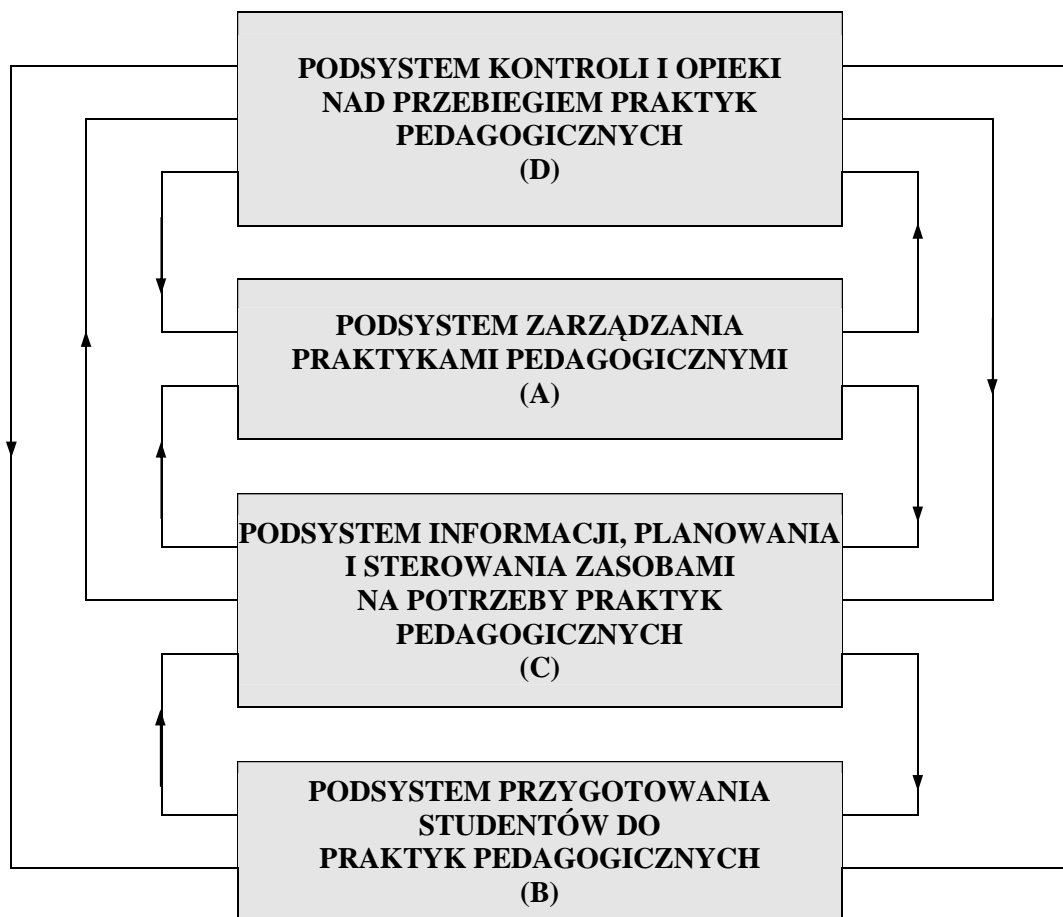
Projektując system praktyk pedagogicznych wybrałam model systemu zbudowany wokół poziomu nauczania przez doświadczenie (patrz Banathy H. Bela, *Projektowanie systemów edukacji. Podróż w przyszłość*, 1994r), ponieważ obejmuje on następujące wymagania, które odgrywają istotną rolę w przebiegu praktycznego przygotowania do zawodu nauczyciela:

- studiujący jest w tym systemie elementem kluczowym – bierze udział w doborze własnych zadań edukacyjnych, przyjmuje odpowiedzialność za swoje kształcenie, generuje własną motywację do kształcenia;
- podstawową funkcją tego systemu jest ułatwienie studiowania, a w szczególności – zdobycia praktycznych umiejętności pedagogicznych;

- system umożliwia udostępnianie i rozwijanie zasobów w celu zapewnienia właściwego przebiegu praktyk pedagogicznych i ukazuje możliwości dostępu do tych zasobów oraz możliwości ich wykorzystania.

System ukierunkowany na nauczanie przez doświadczenie (system praktyk pedagogicznych) jest wspierany przez wszystkie zasoby, które są potrzebne w procesie studiowania. Zasobami tymi są nauczyciele akademicy, osoby zarządzające uczelnią, współstudiujący, opiekunowie praktyk, dyrektorzy szkół, ale również książki i inne publikacje, środki dydaktyczne, urządzenia laboratoryjne itp. czyli wszystko co służy wspomaganiu lub zapewnieniu możliwości zdobycia właściwych umiejętności pedagogicznych.

SYSTEMOWY MODEL PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH

Rys. 4.3. Systemowy model praktyk pedagogicznych – opracowanie własne

1) Podsystem zarządzania praktykami pedagogicznymi (A)

Celem podsystemu zarządzania praktykami pedagogicznymi jest zapewnienie każdemu studentowi (praktykantowi) zorganizowanego dostępu do szkół, w których

odbywać się będzie praktyka pedagogiczna oraz innych zasobów warunkujących właściwy przebieg praktyki.

Głównymi funkcjami podsystemu zarządzania praktykami pedagogicznymi są:

- zabezpieczenie bazy finansowej, która zabezpieczy realizację praktyk pedagogicznych oraz ustalenie zasad użytkowania dostępnych środków finansowych;
- kontrolowanie i zarządzanie pozostałymi systemami należącymi do modelu;
- współpraca ze środowiskiem (otoczeniem systemu praktyk pedagogicznych);
- ustalenie szkół, które stanowią miejsce odbywania praktyk pedagogicznych.

Kluczowymi elementami tego podsystemu są:

- komórki i poszczególne osoby w podsystemie zarządzania praktykami pedagogicznymi;
- formy współpracy między instytucjami (komórkami) związanymi z organizacją i przebiegiem praktyk pedagogicznych;
- ustalone zasady (formy, obszary) działania;
- środki finansowe, którymi dysponuje system.

Pomiędzy podsystemem zarządzania a innymi podsystemami tego modelu istnieje **współzależności**, w szczególności bezpośredni związek istnieje w stosunku do podsystemu kontroli i opieki nad przebiegiem praktyk pedagogicznych (D) oraz podsystemem informacji, planowania i sterowania zasobami na potrzeby praktyk pedagogicznych (C). Obszary działania tych podsystemów warunkują zasoby potrzebne do zapewnienia prawidłowego przebiegu praktyk pedagogicznych. Podsystem zarządzania praktykami zapewnia środki i pomoc studentom (praktykantom) za pośrednictwem pozostałych podsystemów.

Każde działanie podsystemu zarządzania praktykami pedagogicznymi powinno być **ukierunkowane** na słuzenie pomocą (w zakresie nauczania przez doświadczenie) w zdobywaniu właściwych umiejętności pedagogicznych.

2) Podsystem przygotowania studentów do praktyk pedagogicznych (B)

Celem podsystemu przygotowania studentów do praktyk pedagogicznych jest zdobycie właściwych podstaw teoretycznych służących rozwojowi umiejętności pedagogicznych potrzebnych nauczycielowi funkcjonującemu w nowym systemie edukacyjnym.

Nadrzędną funkcją podsystemu przygotowania studentów do praktyk pedagogicznych jest kierowanie rozwojem studenta. Funkcjami składowymi tego podsystemu są:

- właściwe przygotowanie kierunkowe, psychologiczno-pedagogiczne i dydaktyczne do praktyki pedagogicznej;
- uświadomienie studentom współczesnych wyzwań wobec zawodu nauczyciela;
- kształtowanie świadomości pedagogicznej studentów i właściwej postawy wobec pracy nauczyciela;
- współuczestnictwo w planowaniu i projektowaniu wybranych elementów programu praktyki pedagogicznej;
- przygotowanie studentów w zaangażowanie się w wykorzystanie dostępnych zasobów w celu realizacji zadań praktyki pedagogicznej.

Elementami tego podsystemu są:

- studenci i nauczyciele akademicy;

- formy pracy dydaktyczno-wychowawczej na uczelni;
- program zajęć z poszczególnych przedmiotów.

Powiązania pomiędzy podsystemem przygotowania studentów do praktyk pedagogicznych (B) a podsystemem informacji, planowania i sterowania zasobami na potrzeby praktyk pedagogicznych (C) oraz podsystemem kontroli i opieki nad przebiegiem praktyk pedagogicznych (D) są zależnościami bezpośrednimi. Podsystemy te są od siebie zależne i nie mogą być od siebie oddzielone.

Podsystem przygotowania studentów do praktyk pedagogicznych zajmuje ważną **pozycję** w systemowym modelu praktyk pedagogicznych, ponieważ warunkuje on efektywność całego modelu. Inne podsystemy realizują usługi dla tego podsystemu.

3) Podsystem informacji, planowania i sterowania zasobami na potrzeby praktyk pedagogicznych (C)

Cel podsystemu informacji, planowania i sterowania zasobami wynika z zadań, które stoją przed studentem (praktykantem), w trakcie realizacji praktyk pedagogicznych i jest nim ułatwienie zdobycia oczekiwanych umiejętności pedagogicznych zgodnie z zasadami wykorzystania zasobów, możliwości i dostępnych sytuacji.

Funkcje tego podsystemu są następujące:

- opracowanie programu praktycznego przygotowania studenta do zawodu nauczyciela,
- zabezpieczenie integracji wiedzy i działania;
- organizacja zasad korzystania przez studenta (praktykanta) z dostępnych zasobów, które umożliwiają opanowanie zadań określonych w instrukcji praktyk pedagogicznych;
- wpływanie na rozwój dostępnych zasobów na potrzeby praktyk pedagogicznych.

Elementami tego podsystemu są:

- osoby zarządzające tym systemem, a więc opiekunowie z ramienia uczelni i szkoły, dyrektorzy szkół, nauczyciele akademicy, w tym w szczególności metodycy oraz pracownicy Zespołu Organizacji Praktyk Pedagogicznych;
- formy współpracy uczelni i szkół;
- informacje, doradztwo, pomoc, pobudzanie do działania;
- zajęcia dydaktyczne prowadzone na uczelni.

Zależność między pozostałymi podsystemami jest bezpośrednia (istnieje między nimi ścisła współzależność). System informacji, planowania i sterowania zasobami na potrzeby praktyk pedagogicznych przygotowuje wszystkie dostępne zasoby potrzebne do realizacji zadań całego modelu praktyk pedagogicznych.

Pozycja tego podsystemu jest wyjątkowa z uwagi na to, iż zajmuje on centralną pozycję między podsystemem przygotowania studentów do praktyk pedagogicznych (B), a podsystemem zarządzania praktykami (A).

4) Podsystem kontroli i opieki nad przebiegiem praktyk pedagogicznych (D)

Celem podsystemu kontroli i opieki nad przebiegiem praktyk jest:

- zapewnienie efektywności praktyk pedagogicznych, jako formy kształcenia nauczycieli, w tym także zapewnienie właściwego użytkowania zasobów na potrzeby odbywanej przez studentów praktyki;

- nadzór nad osiągnięciami studentów (praktykantów) w zakresie zdobytych umiejętności pedagogicznych.

Funkcje tego podsystemu polegają na:

- prowadzeniu badań naukowych w celu wychwycenia zapotrzebowania studentów w zasoby potrzebne do realizacji praktyk pedagogicznych oraz określenie dróg podwyższania efektywności praktyk pedagogicznych;
- kontrola nad zapewnieniem studentom dostępu do zasobów;
- zagwarantowanie i kontrolowanie pomocy opiekunów z ramienia uczelni i szkoły studentom-praktykantom w trakcie trwania praktyki pedagogicznej;
- utrzymywanie powiązań między pozostałymi systemami;
- ocena przygotowania studentów w zakresie umiejętności pedagogicznych.

Elementami tego podsystemu są:

- komórki i poszczególne osoby związane z systemem, w tym: opiekunowie z ramienia uczelni i szkoły, dyrektorzy szkół, pracownicy Zespołu Organizacji Praktyk Pedagogicznych – ich obowiązki i kompetencje;
- formy współpracy między komórkami i osobami w systemie;
- zasady kontroli i oceny praktyk pedagogicznych.

Zależność między podsystemem kontroli i opieki nad przebiegiem praktyk pedagogicznych (D) oraz pozostałymi podsystemami jest bezpośrednia, oparta na ciągłej interakcji i koordynacji.

Pozycja tego podsystemu jest bardzo ważna z uwagi na fakt, iż służy on do oceny efektów działania całego modelu praktyk pedagogicznych, a także efektów funkcjonowania poszczególnych systemów w tym modelu.

Przedstawiony bardzo ogólnie systemowy model praktyk pedagogicznych jest propozycją metodyki praktycznego przygotowania studentów do zawodu nauczycielskiego, wynikającą z analizy rzeczywistych problemów występujących w badanym zakresie oraz efektów pracy eksperymentalnej prowadzonej w trakcie praktyk pedagogicznych studentów Wychowania Technicznego (Edukacji Techniczno-Informatycznej) Akademii im. J. Długosza w Częstochowie.

Proponowany model praktyk pedagogicznych opiera się na wielorakiej interakcji wiedzy i działania, ponieważ im bardziej operatywna i kompleksowa będzie przekazywana studentom wiedza teoretyczna, tym efektywniej praktyki pedagogiczne będą wykorzystywane przez studentów w kontekście przygotowania do przyszłego zawodu. Jest on próbą rozwiązania problemu efektywności praktyk i dostosowania jej organizacji do obecnych i przyszłych potrzeb współczesnej edukacji.

Bibliografia

- Banasiak J., *Z rozważań o nauczycielu twórczym*, Kwartalnik Pedagogiczny
- Banathy H. Bela, *Projektowanie systemów edukacji. Podróże w przyszłość*, Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1994.
- Duraj-Nowakowa K. (red), *Akademicka edukacja nauczycieli: z problemów metodologii, teorii i praktyki*, Wyd. WSP, Kraków, 1993.
- Duraj-Nowakowa K. (red), *Próby modernizowania edukacji nauczycieli*, Wyd. WSP, Kraków 1995.
- Duraj-Nowakowa K., *Praktyki zawodowe w kształceniu studentów na kierunkach pedagogicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1979.

- Hinke S., *Nabywanie umiejętności diagnostycznych w kształceniu przyszłych nauczycieli*, [w:] *Relacje między teorią i praktyką w kształceniu nauczycieli*, pod red. M. Jakowicka, wyd. WSP Zielona Góra 1991.
- Jakowicka M., *Funkcje praktyk pedagogicznych w procesie kształcenia nauczycieli*, [w:] *Relacje między teorią i praktyką w kształceniu nauczycieli*, pod red. M. Jakowicka, Wyd. WSP, Zielona Góra 1991.
- Jakowicka M., *Kierunki doskonalenia praktyk pedagogicznych w kształceniu nauczycieli*, [w:] *Problemy studiów nauczycielskich*, pod red. Z. Ziola., Zeszyt nr 4, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1990.
- Jakowicka M., *Praktyka pedagogiczna w systemie wychowawczym WSP*, [w:] *Praca wychowawcza w wyższych szkołach pedagogicznych*, pod red. B. Ratuś, Wyd. WSP, Zielona Góra 1976.
- Kwiatkowska H., *Edukacja nauczycielska – identyfikacja współczesnych kierunków przemian*, Edukacja nr 2., 1992.
- Kwiatkowska H., Kotusiewicz A. (red), *Nauczyciele nauczycieli: z teorii i praktyki kształcenia nauczycieli*, Wyd. PWN, Warszawa 1992.
- Kwiatkowska H., *Nowa orientacja w kształceniu nauczycieli*, Wyd. PWN, Warszawa 1989.
- Lech K., *Łączenie teorii z praktyką w nauczaniu*, Wyd. WSiP, Warszawa 1987.
- Lejman M., *Podstawy humanistycznej koncepcji kształcenia nauczyciel*, [w:] *Podstawy procesu kształcenia nauczycieli dla nowoczesnej szkoły*, pod red. M. Lejman, Wyd. WSP, Częstochowa 1991.
- Lewawicki T., *Przemiany oświatowe a poszukiwania nowych koncepcji i modeli edukacji nauczycielskiej*, [w:] *Alternatywne modele kształcenia nauczycieli*, pod red. M. Ochomański, Wyd. Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 1995,-S.11-19.
- Lewowicki T., *Koncepcje kształcenia nauczycieli a związki teorii i praktyki w edukacji nauczycielskiej*, [w:] *Relacje między teorią i praktyką w kształceniu nauczycieli*, pod red. M. Jakowicka, Wyd. WSP, Zielona Góra 1991.
- Lewowicki T., *Kształcenie nauczycieli – typowe koncepcje, realizowane modele – przewidywane przemiany*, [w:] *Kształcenie i doszktałcanie nauczycieli*, pod red. B. Ratuś, Wyd. WSP w Zielonej Górze, Zielona Góra 1994.
- Okoń W., *Kształcenie nauczycieli w Polsce – stan i kierunek przebudowy*, Komitet ekspertów do spraw Edukacji Narodowej, Seria Raporty tematyczne n.4, Wyd. PWN, Warszawa- Kraków 1988.
- Okoń W., *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Wyd. WSiP, Warszawa 1991.-208s.
- Palka S., *Teoria pedagogiczna a praktyczne doświadczenia nauczycieli*, Wyd. WSiP, Warszawa 1989.
- Palka S., (red), *Zagadnienia teorii pedagogicznej*, Zeszyty Naukowe UJ, Zeszyt 3, Wyd. PWN, Warszawa – Kraków 1986.